ग्रामीण कृषी मौसम सेवा

भारत मौसम विभाग

प्रायोगिक ब्लॉक लेव्हल ॲग्रोमेट ॲडव्हायझरी बुलेटिन

(आयएमडी आणि आयसीएआर चा संयुक्त उपक्रम)

हवामानावर आधारीत कृषि सल्ला

दिनांक : 26-09-2025

नागपूर(महाराष्ट्र) मध्ये रामटेक ब्लॉक करा साठी हवामान पूर्वानुमान - वर जारी :2025-09-26 (पुढील पाच दिवसांसाठी सकाळी ८:३० वाजेपर्यंत वैध)

हवामान घटक	2025-09-27	2025-09-28	2025-09-29	2025-09-30	2025-10-01
पर्जन्यमान (मिमी)	15.4	27	10.5	3.3	8.3
कमाल तापमान (अं.से)	30.2	28.2	27.9	28.5	28.6
किमान तापमान (अं.से)	24	23.9	23.4	23.1	23.2
सकाळची सापेक्ष आर्द्रता (टक्के)	94.7	96.8	97.8	97.8	96.2
दुपारची सापेक्ष आर्द्रता (टक्के)	74.1	77.8	80.5	76.4	73.8
वाऱ्याचा वेग(किमी/तास)	9.3	8.9	7.6	2.3	0
वाऱ्याची दिशा(अंश)	13.5	49.9	84.6	141.4	360
मेघाच्छादन (ऑक्टा)	7	8	7	7	7

हवामान सारांश / चेतावणी:

• भारतीय हवामान विभाग, प्रादेशिक हवामान केंद्र, नागपूर च्या अंदाजानुसार, पुढील पाच दिवस दिनांक २७ सप्टेंबर ते ०१ ऑक्टोबर २०२५ दरम्यान आकाश आंशिक ते मुख्यतः ढगाळ राहण्याची शक्यता, • दिनांक २७ आणि २९ सप्टेंबर व ०१ ऑक्टोबर २०२५ रोजी हलक्या ते मध्यम स्वरूपाचा पाऊस होण्याची शक्यता, • दिनांक २८ सप्टेंबर २०२५ रोजी हलक्या ते मध्यम स्वरूपाचा पाऊस होण्याची शक्यता, • दिनांक ३० सप्टेंबर २०२५ रोजी हलक्या स्वरूपाचा पाऊस होण्याची शक्यता, • दिनांक २७, २८, २९ आणि ३० सप्टेंबर २०२५ रोजी मेघगर्जनेसह विजांचा कडकडाट होण्याची शक्यता वर्तविण्यात आली आहे. • दर्भामध्ये पुढील ५ दिवसामध्ये कमाल तापमानात फारसा बदल होणार नाही. • विस्तारित स्वरूपाच्या अंदाज प्रणालीनुसार विदर्भामध्ये दिनांक ०१ ते ०७ ऑक्टोबर २०२५ दरम्यान सरासरी पेक्षा जास्त पाऊस होण्याची शक्यता, तर कमाल तापमान मध्यमतः सरासरी पेक्षा कमी व किमान तापमान सरासरी एवढे राहण्याची शक्यता वर्तविण्यात आली आहे.

कृषि सल्ला:

• पावसाचा अंदाज लक्षात घेता परिपक्व अवस्थेतील उडीद, मुग इत्यादी पिकाची कापणी व मळणीची कामे लवकरात लवकर उरकावी. • पावसाची, मेघगर्जना, विजांचा कडकडाट होण्याची शक्यता लक्षात घेता, कृषी रसायनांच्या फवारणीची कामे, उभ्या पिकात खते देण्याची कामे तसेच आंतरमशागतीची (खुरपणी/डवरणी इत्यादी.) कामे पुढील २ दिवसामध्ये उरकून घ्यावी व त्यानंतर पुढे ढकलावी. • अत्यावश्यक कृषी रसायनांच्या फवारणीची कामे पावसाच्या उघडिपीनंतर स्थानिक स्वच्छ व शांत हवामान परीस्थिती असताना करावी. • कपाशी, तूर, सोयाबीन, फळबागा, भाजीपाला पिकामध्ये, पावसाची शक्यता लक्षात घेता, सऱ्या फोडाव्या तसेच पिक क्षेत्रामध्ये पावसाचे पाणी दीर्घकाळ साचून राहू नये यासाठी निचरा करावा. • मेघगर्जनेसह विजांचा कडकडाट होण्याचा अंदाज वर्तविलेल्या दिवशी गाय, म्हैस, शेळ्या, मेंढ्या व इतर पाळीव जनावरे मोकळ्या जागेत चरावयास सोडण्याचे टाळावे. शेतकरी व शेतमजूर बांधवांनी विजांचा कडकडाट होण्याचा अंदाज लक्षात घेता स्वतः ची तसेच पशुधनाची काळजी घ्यावी. झाडाखाली आश्रय घेणे कटाक्षाने टाळावे तसेच पशुधनाचा सुद्धा झाडाखाली आश्रय टाळावा.

संक्षिप्त संदेश सल्ला:

• पावसाचा अंदाज लक्षात घेता परिपक्व अवस्थेतील उडीद, मुग इत्यादी पिकाची कापणी व मळणीची कामे लवकरात लवकर उरकावी.

पिक निहाय सल्ला:

पिक	पिक निहाय सल्ला
कपाशी	• अत्यावश्यक कृषी रसायनांच्या फवारणीची कामे पावसाच्या उघडिपीनंतर स्थानिक स्वच्छ व शांत हवामान परीस्थिती असताना करावी. • पिक क्षेत्रामध्ये पावसाचे पाणी साचून असल्यास तात्काळ निचरा करावा. • कपाशीमध्ये आकस्मिक मर आढळून येऊ शकते, प्रभावित झाडांना ताबडतोब कॉपर ऑक्सिक्लोराईड ५० डब्ल्यूपी @ ३० ग्रॅम किंवा कार्बेंडाझिम ५० डब्ल्यूपी @ १२ ग्रॅम + युरिया १५०-२०० ग्रॅम याचे मिश्रण १० लिटर पाण्यात मिसळून रोगग्रस्त ठिकाणी आळवणी (स्पॉट ड्रेंचींग) करावी, • कपाशीच्या पात्या व फुले नैसर्गिकरित्या गळू नयेत म्हणून एनएए ४.५ एसएल @ 3.5 मिली / १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी आणि कापसाच्या अतिरिक्त वनस्पतींच्या वाढीस प्रतिबंध करण्यासाठी मेपिक्वॅट क्लोराइड @ १०-१२ मिली / १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. • कपाशीच्या फुलोऱ्याच्या अवस्थेत २ % युरिया आणि बोंडाच्या वाढीच्या अवस्थेत २% डीएपीची फवारणी करावी. • रसशोषक किडी आणि बोंडअळीचा प्रादुर्भाव नियंत्रित करावा. रसशोषक किडींच्या व्यवस्थापन करण्यासाठी, इमिडाक्लोप्रिड १७.८ % @ ६० मिली किंवा फ्लोनिकामिड ५० डब्ल्यूजी @ ८० ग्रॅम किंवा डायनोटेफ्युरन २० एसजी @ ६० ग्रॅम किंवा टोल्फेनपायरड १५ ईसी @ ३०० मिली प्रति एकर फवारणी करावी. • गुलाबी बोंड अळीच्या देखरेखीसाठी फेरोमोन सापळे @ ५/हेक्टर उभारावे आणि कापसावर नीमार्क 5 % फवारणी करावी. • गुलाबी बोंड अळीच्या निरीक्षणासाठी २० झाडामध्ये प्रादुर्भाव पाहावा, किडीचा प्रादुर्भाव आर्थिक पातळी गाठत असल्यास (प्रति सापळा ५-८ पतंग सलग ३ रात्री), नियंत्रणासाठी प्रोफेनोफॉस ५० ईसी @ ६०० मिली किंवा ईमामेक्टिन बेंझोएट ५ % एसजी @ १०० ग्रॅम किंवा इंडोक्साकार्ब १४.५ % एससी @ २०० मिली किंवा क्लोरपायरीफॉस २० % ईसी @ ५०० मिली प्रति एकर फवारणी करावी. • बुरशीजन्य पानांवरील ठिपके आणि बोंड सड पासून बचाव करण्यासाठी, ॲझोक्सीस्ट्रोबिन १८.२% + डायफेनोकोनाझोल ११.४% एससी @ १ मिली किंवा प्रोपिकोनाझोल १ मिली किंवा थायोफॅनेट मिथाइल ७० डब्ल्यूपी @ २.५ ग्रॅम किंवा कार्बेन्डाझिम ५० डब्ल्यूपी @ ०.४ ग्रॅम किंवा कार्बेन्डाझिम १२% + मॅन्कोझेब ६३% डब्ल्यूपी @ २.५ ग्रॅम किंवा क्रेसॉक्सिम मिथाइल ४४.३ एससी @ १ मिली किंवा प्रोपिनेब ७० डब्ल्यूपी @ २.५ ग्रॅम किंवा मेटिराम ५५% + पायराक्लोस्ट्रोबिन ५% डब्ल्यूजी @ २ ग्रॅम किंवा फ्लक्सापायरोक्सॅड १६७ ग्रॅम/ली + पायराक्लोस्ट्रोबिन ३३३ ग्रॅम/ली एससी @ ०.६ मिली प्रति लिटर पाण्यात मिसळून १५ दिवसांच्या अंतराने दोनदा पानांवर फवारणी करण्याची शिफारस केली जाते.
सोयाबीन	• शेतामधील साचलेले पाणी उताराच्या दिशेने शेताबाहेर काढणे आवश्यक आहे. • सोयाबीन पिकावर रायझोक्टोनिया एरियल ब्लाइट हा रोग प्रामुख्याने ओलसर व दमट हवामानात, जास्त पाऊस, नदीकाठची जमीन, पाणी साचणारे शेत असेल तर त्या ठिकाणी रोगाचा प्रादुर्भाव दिसतो. करिता प्रतिबंधात्मक उपाय करणे गरजेचे आहे. त्याकरिता खालील पैकी कोणत्याही एक बुरशीनाशकाची फवारणी करावी. पायरोक्लोस्ट्रोबीन २०% डब्लू जी @ ३७५-५०० ग्रॅम प्रति हेक्टर (१ ग्रॅम प्रति लिटर पाणी) किंवा फ्लुक्सापायरोक्साड पायरोक्लोस्ट्रोबीन @ ३०० मि.लि. प्रति हेक्टर (०.६० मिली प्रति लिटर पाणी) किंवा पायरोक्लोस्ट्रोबीन इपॉक्सीकोण्याझोल ७५० मि.लि. प्रति हेक्टर (१.५ मि.लि. प्रति लिटर पाणी). • सोयाबीन पिकावरील करपा रोगाच्या व्यवस्थापनासाठी खालील पैकी कोणत्याही एक बुरशीनाशकाची फवारणी करावी. टेबुकोण्याझोल १०% + सल्फर ६५% डब्ल्यूजी १.२५ किलो/ हेक्टर (२.५ ग्रॅम प्रती लिटर पाणी) किंवा कार्बेन्डाझिम १२% + मॅन्कोझेब ६३% डब्लू पी (२ ग्रॅम/लिटर पाणी) किंवा टेबुकोण्याझोल २९.९ ई सी ६२५ मिली/ हेक्टर (१.२५ मिली/लिटर पाणी) फवारणी करावी. • सद्य परिस्थितीत जमिनीत ओलावा आहे परंतु या नंतर पावसाचा खंड पडल्यास तसेच दिवसाचे तापमान वाढल्यास चारकोल रॉटचा प्रादुर्भाव वाढू शकतो. सदर रोगाची लक्षणे दिसताच एक संरक्षित ओलीत करावे. ट्रायकोडर्मा या जैविक बुरशीनाशकाची (५-१० ग्रॅम प्रति लिटर पाणी) पॅचेस मध्ये आळवणी करावी. त्यामुळे हा रोग शेतामध्ये वाढणार नाही आणि रोगाची तीव्रता कमी करता येईल. सदर रोगाची लक्षणे दिसताच कार्बेन्डाझिम १२% मॅन्कोझेब ६३% डब्लू पी (२.५ ग्रॅम/लिटर पाणी) किंवा फ्लुक्सापायरोक्साड + पायरोक्लोस्ट्रोबीन (१ ग्रम प्रती लिटर पाणी) ची फवारणी करावी व फवारणी करताना पुरेशी झाडांच्या खालच्या भागावर बुरशीनाशक पोहोचेल याची काळजी घ्यावी. • संदर्भ: • अखिल भारतीय समन्वयीत सोयाबीन संशोधन प्रकल्प, प्रादेशिक संशोधन केंद्र, अमरावती.
तूर	• तूर उत्पादन वाढीसाठी शेंडा खुडणी फायदेशीर :- पेरणीनंतर साधारण ४० ते ४५ दिवसांनी पहिली शेंडी खुडणी करावी, दुसरी शेंडा खुडणी ६० ते ६५ दिवसांनी करावी जेणेकरून अधिक फुटवे व उपफांद्या येतात. शेंडा दोन ते तीन इंच खुडावा याकरिता शेतकऱ्यांनी हातानी खुडणी करावी. खुडणी झाल्यानंतर स्फुरद अन्नद्राव्य दिल्यास फुलोरा आणि शेंगाची लागवणही होऊन उत्पादनात चांगली वाढ होते. • अनुकूल हवामानामुळे खरीप तूर पिकात करपा/मर रोगाची लक्षणे आढळून येतात, त्यामुळे नियंत्रणासाठी कॉपर ऑक्सिक्लोराईड ५०%डब्ल्यूपी @ २५ ग्रॅम किंवा कॅप्टन ७५%डब्ल्यूपी @ २० ग्रॅम १० लिटर पाण्यात मिसळून आळवणी करावी. तूर पिकात आढळणाऱ्या फायटोप्टोरा करपा (खोंड कुजणे किंवा

पिक	पिक निहाय सल्ला
	खोडाचा करपा) च्या प्रादुर्भावाच्या नियंत्रणासाठी फॉसेटाइल एएल ८०%डब्ल्यूपी @ २० ग्रॅम १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.
भात	• शेतकऱ्यांना सुचित करण्यात येते कि त्यांनी तण नाशकाची फवारणी करणे व खते देणे इत्यादी शेतीची कामे स्थानिक हवामानाचा अंदाज घेऊन करावीत तसेच पिकामधील जास्तीची पाणी निघून जाईल याची सोय करावी. • किड व रोग व्यवस्थापन:- १) खोडकिडीच्या व्यवस्थापनासाठी पिकाची वरचेवर पाहणी करून किडग्रस्त फुटवे मुळासकट काढून नष्ट करावी हे काम हंगामात किमान ३-४ वेळा करावे. • हेक्टरी २० या प्रमाणे कामगंध सापळे लावावे. ट्रायकोग्रामा जापोनिकम (ट्रायकोकार्ड) हे परोपजीवी किटक हेक्टरी ५०,००० अंडी या प्रमाणात दर ७ दिवसाच्या अंतराने ३ ते ४ वेळा सोडावे. • बुरशीजन्य किटकनाशके जसे मेटारायझीयम, बिव्हेरिया @४० ग्राम प्रति १० लिटर पाणी या प्रमाणात वापर करावा. • शेतात ५ टक्के किड ग्रस्त फुटवे दिसताच अॅझाडीरेक्टीन ०.१५ टक्के @३० ते ५० मि.ली. किंवा क्विनालफॉस २५ टक्के प्रवाही @२६ मि.ली. किंवा कार्बोसल्फान २५ टक्के @१६ मि.ली. किंवा क्लोरॅनट्रानीलीप्रोल १८.५ % एस.सी. @ ३ मिली. प्रती १० लिटर पाणी या प्रमाणात मिसळून फवारणी करावी किंवा कर्बोफ्युरॉन ३ टक्के दाणेदार @२५ कि./हे. किंवा फिप्रोनील ०.३ टक्के दाणेदार @१६.६७ कि. /हे. याप्रमाणे बांधीमध्ये टाकावे. किंवा शेतात १० % किडग्रस्त फुटवे दिसताच क्लोरॅनट्रानीलीप्रोल ०.४ % दाणेदार @ १० कि. ग्रॅ. किंवा कारटॅप हायड्रोक्लोराईड ४ जी @ १८ कि.ग्रॅ. किंवा फीप्रोनिल ०.३ जी @ २५ कि.ग्रॅ. प्रती हेक्टर बांधीमध्ये पाणी असतांना टाकावे. • रासायनिक किटकनाशक वापरतांना सुरक्षेची सर्व काळजी घेऊनच वापर करावा • २) करपा:- हेक्झाकोनॅझोल ५ % ई.सी. @ २० मि.ली. किंवा मॅंकोझेब ७५% प्रवाही @ ३० ग्रॅम प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. • ३) कडाकरपा:- कॉपर हैड्रॉकसाईड ५३.८ % टक्के डी एफ @ ३० ग्रॅम + स्ट्रेप्टोसायक्लीन @ १.५ ग्रॅम प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. • पाणी व्यवस्थापन:- १) धान लावणीनंतर रोपाची मुळे चांगली रुजेपर्यंत बांधीत पाण्याची पातळी २.५ से.मी. (एक इंच) ठेवावी. यानंतर दाणा पक्क होईपर्यंत ही पातळी साधारणतः ५ सें.मी. (दोन इंच) पर्यंत वाढवावी.
मुग	• पावसाचा अंदाज लक्षात घेता उडीद व मुग पिकाची काढणी करून शेतमाल सुरक्षित ठिकाणी साठवावा.

फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला:

फळे आणि भाजीपाला पिक	फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला
संत्रा	• अत्यावश्यक कृषी रसायनांच्या फवारणीची कामे पावसाच्या उघडिपीनंतर स्थानिक स्वच्छ व शांत हवामान परीस्थिती असताना करावी. • कोलेटोट्रीकम स्टेम एंड रॉट किंवा देठ सुकणे- कोलेटोट्रीकम स्टेम एंड रॉट मुळे होणाऱ्या फळगळसाठी बोर्डेक्स ०.६ टक्के मिश्रणाची किवा कॉपर ऑक्सिक्लोराईड ५० डब्लूपी* २.५ ग्रॅम प्रति लिटर किंवा अझोक्सीस्ट्रोबिन+ डायफेनकोनाझोल* १ मिलि प्रति लिटर पाणी घेऊन फवारणी करावी. • ग्रेसी स्पॉट- खाली पडलेल्या पानांचा खच यांचे विघटन जलद गतीने होण्याकरिता काडीकचरा विघटन करणाऱ्या ईतर उपयोगी बुरशींचा (शेणखता सह मिश्रित बायो-डिकंपोझर (१ किलो/ झाड) वापर करावा. साधारणतः झायनेब# (२० ग्रॅम/१० लि. पाणी) किवा होर्टीकल्चरल मिनरल ऑइल २% (२०० मिलि १० लिटर पाणी) किवा पूर्व मिश्रित बुरशीनाशक हेक्साकोनाझोल ४ % + झायनेब ६८ % डब्लूपी १५ ग्रॅम/१० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. मिनरल ऑइल किवा बुरशीनाशकांचा वापर केल्याने पानामध्ये बीजाणूंचा प्रवेश कमी होतो तसेच बीजाणूंची उगवण कमी होते. बुरशींचा संसर्ग झाला असल्यास लक्षणांच्या विकासास प्रतिबंध किंवा विलंब होतो त्याच बरोबर तेलकट चट्टे यांची तीव्रता कमी दिसून येते. • ब्राऊन रॉट (फळावरील तपकिरी कूज) सर्वप्रथम झाडांवर गळून पडलेल्या पानांची व फळांची विल्हेवाट लावावी ती शेतात तसीच राहू देऊ नये अन्यथा या रोगाची तीव्रता वाढण्यास मदत होऊन संक्रमण जलद गतीने होते. वाफा स्वच्छ ठेवावा, फळबागेत फळांचे ढीग कुठेही ठेवू नका कारण ते रोगाचे प्रसार करण्याचे कार्य करतात. फायटोप्थोरा बुरशीमुळे होणाऱ्या पानगळ व फळावरील तपकिरी कुज चा प्रादुर्भाव टाळण्यासाठी प्रतिबंधात्मक उपाय म्हणून संपूर्ण झाडावर फॉसिटील ए.एल.* २.५ ग्रॅम किवां कॉपर ऑक्सीक्लोराईड ५० डब्लूपी* ३ ग्रॅम प्रती लिटर पाणी घेऊन फवारणी करावी. फवारणी करतांना झाडाच्या परिघातामध्ये सुद्धा फवारणी करावी, जेणेकरून खाली पडलेली फळे उचललेली नसल्यास त्यावरील बुरशीचा नायनाट होईल तसेच जमिनीमधील सक्रीय बीजाणू यांचा नायनाट होण्यासाठी मदत होईल. चांगले परिणाम मिळण्यासाठी या कृषी रसायनामध्ये इतर कोणतेही तत्सम बुरशीनाशके/ कीटकनाशके/विद्राव्य खते मिसळू नये. फायटोप्थोरा बुरशीचा मुळांवर प्रादुर्भाव असल्यास सायमोक्सणील ८% + मंकोजेब ६४% डब्लूपी# (मिश्र घटक असलेले) बुरशीनाशक २५ ग्रॅम १० लिटर पाण्यात मिसळून या मिश्रणात जवस तेल २.५ मिलि मिसळून असे द्रावण वाफ्यात मिसळावे किवा

फळे आणि भाजीपाला पिक	फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला
	मेटलक्सील एम ३.३ % क्लोरोथालोनील ३३.१% एससी# (मिश्र घटक असलेले बुरशीनाशक २० मिली १० लिटर पाण्यात मिसळून द्रावण वाफ्यात टाकावे. • फळमाशी- फळमाशीच्या नरांना आकर्षित करण्याकरिता फळमाशी सापळे (मिथिल यूजोनौल) प्रती हेक्टरी २५ या प्रमाणात तोडणीच्या साधारण २ महिने आधीपासून बागेत झाडांवर टांगून ठेवावेत. बागेतील खाली पडलेली फळे वेचून नष्ट करून बाग स्वछ ठेवावी. फळमाशीची कोषावस्था जमिनीत २ ते ३ सेंटिमीटर खोलीपर्यंत असते. झाडाखालील माती हलवून किंवा निंदून घ्यावी. • फळातील रस शोषण करणारा पतंग संत्रा रस शोषक पतंग किडीसाठी संत्रा पिकाच्या व्यतिरिक्त असलेल्या यजमान तणाचां नाश करावा उदा. गुळवेल, वासनवेल, चांदवेल इ. यजमान तणावर या किडीची अळी अवस्था राहते. साधारणतः सायंकाळीच्या वेळी (७ ते रात्री ११) या कालावधी मध्ये बागेच्या बांधावर गवत पेटवून धूर करावा, फळ पक्वतेच्या वेळी बागेच्या चार हि कोपऱ्यामध्ये तसेच मध्यभागी एक मर्क्युरी प्रकाशाचे दिवे लावावेत. रसशोषण करणाऱ्या पतंगाकरिता विषारी आमिषे तयार करुन बागेत ठेवावी. या करीता मॅलॅथिऑनं ५० ईसी २० मिली २००

पशुधन विषयक निहाय सल्ला:

पशुधन विषयक	पशुधन विषयक निहाय सल्ला
गाय	• भारतीय कृषि अनुसंधान संस्थेच्या राष्ट्रीय पशुरोग महामारीशास्त्र व माहिती विज्ञान संस्थान, बंगळूर यांनी वर्तविल्यानुसार ऑक्टोबर महिन्यात महाराष्ट्रात पशुधनाला फॅसिओलायसिस, लम्पी स्किन डिसीज (LSD), घटसर्प (HS) व आंत्रविषार (ET) या रोगांचा प्रादुर्भाव होण्याची शक्यता आहे. संभाव्य नुकसान टाळण्यासाठी पशुपालकांनी खालील प्रतिबंधक उपाय तातडीने अवलंबावेत. • फॅसिओलायसिस (यकृतातील जंत / लिव्हर फ्लूक रोग) या आजाराच्या प्रतिबंधासाठी जनावरांना पाणथळ भागात चरण्यास नेऊ नये. गोठा कोरडा ठेवून योग्य निचरा होईल अशी व्यवस्था करावी. जनावरांना पिण्यासाठी बोअरवेल किंवा ट्यूबवेलमधील स्वच्छ पाणी द्यावे व साचलेल्या पाण्याचा वापर टाळावा. पाणथळ भागातील चारा जनावरांना देऊ नये. पशुवैद्यकांच्या सल्ल्याने फ्लूकनाशक औषधांनी (क्लोझॅन्टेल, ट्रायक्लोबेंडाझोल, रॅफॉक्सॅनाईड) जंतनाशन करावे व नियमित जंतनाशन करून परजीवींचा जीवनचक्र खंडित करावा. • लम्पी स्किन डिसीज (LSD) पासून संरक्षणासाठी गोठ्यात डास व माश्यांपासून बचाव करण्यासाठी जाळ्या बसवाव्यात व योग्य हवा खेळती ठेवावी. गोठ्याची स्वच्छता करून चुना किंवा जंतूनाशक टाकावे. जनावरांना संतुलित आहार व खनिज मिश्रण द्यावे तसेच भरपूर स्वच्छ पाणी उपलब्ध करून द्यावे. राज्य पशुवैद्यकीय विभागाच्या मार्गदर्शनानुसार गोटपॉक्स किंवा LSD लसीकरण करणे आवश्यक आहे. गोठ्याभोवती सायपरमेथ्रिन किंवा डेल्टामेथ्रिन कीटकनाशकाची फवारणी करून डास, माश्या व गोचीड यांचे नियंत्रण करावे. • घटसर्प (HS) या रोगाच्या प्रतिबंधासाठी गोठे स्वच्छ ठेवावेत व जनावरांची गर्दी टाळावी. अचानक हवामान बदलापासून (थंडी किंवा पाऊस) जनावरांचे संरक्षण करावे. हिरवा चारा व संतुलित आहार द्यावा तसेच स्वच्छ व ताजे पाणी उपलब्ध करून द्यावे. गायी व म्हशींना पावसाळ्यापूर्वी किंवा नंतर HS लस द्यावी. नियमित जंतनाशन व बाह्य परजीवी नियंत्रण करून जनावरांवरील ताण कमी करणे आवश्यक आहे. • आंत्रविषार (ET) हा आजार प्रामुख्याने मेंढ्या व बकरींमध्ये दिसून येतो. उन्हाळ्यानंतर लगेच गवताळ चाऱ्यावर अचानक सोडू नये. गोठा कोरडा व स्वच्छ ठेवावा, ज्यामुळे प्राण्यांवरील ताण कमी होईल. आहारात अचानक बदल करू नये. अति जास्त प्रमाणात दाणेदार खुराक देण्यापूर्वी भरड चारा द्यावा. मेंढ्या व बकरींना ET (क्लॉस्ट्रिडियल) लस द्यावी. नियमित जंतनाशन करून पचनसंस्थेवरील परजीवींचा ताण कमी करावा. • सर्वसाधारण सल्ला म्हणून, पशुपालकांनी लसीकरण व जंतनाशन याची नोंद वहीत ठेवावी. कोणताही वेगळा आजार किंवा अचानक मृत्यू झाल्यास त्वरित जवळच्या पशुवैद्यकीय दवाखान्यात किंवा कृषी विज्ञान केंद्रात कळवावे. तसेच शक्यतोवर पशुधन विमा उतरवून आर्थिक संरक्षण मिळवावे.